

MEMÒRIA ANUAL D'ACTIVITATS DE LA SOCIETAT D'ONOMÀSTICA 2019

La Societat d'Onomàstica fou fundada l'any 1980 pel doctor Enric Moreu-Rey juntament amb diversos professors universitaris i estudiosos locals, especialment del Camp de Tarragona. Té personalitat jurídica pròpia i és inscrita des del dia 2 d'octubre del 1980 en el Registre Provincial d'Associacions de Barcelona, secció 1a, amb el número 4836. El domicili social és al carrer de la Diputació, 276, principal, 08009, Barcelona.

L'objecte de la Societat és, principalment, el foment de l'inventari, l'estudi i la defensa del noms propis (onomàstica), dels de persona (antroponímia) i dels de lloc (toponímia); la coordinació de les activitats dels investigadors; la publicació de *Noms* i *Onomàstica* i de monografies especialitzades; l'assessorament tècnic a persones i col·lectius; l'organització de col·loquis i conferències sobre els temes indicats i l'inventari de bibliografia i documentació.

Actualment, les activitats principals de la Societat són: a) la celebració de col·loquis generals i jornades d'onomàstica i, b) la publicació de la revista *Noms*, l'anuari *Onomàstica* i la col·lecció d'estudis monogràfics *L'Estralla*.

L'àmbit d'actuació de la Societat és el de la llengua catalana i dels seus dialectes, en la situació present i en les etapes històriques precedents.

La Societat d'Onomàstica és una entitat adherida de l'Institut d'Estudis Catalans (17-10-2016), compta amb el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, així com la col·laboració del Gabinet d'Onomàstica de la Universitat de les Illes Balears.

Pressupost 2019

Entrades: Quotes de socis: 6.850,00; Acadèmia Valenciana de la Llengua, 3.000; per publicacions; 1.271,00. Total Entrades: 11.121,00

Sortides: Manteniment web, 459,80; Organització Col·loqui Perpinyà i actes, 1.082,88; Publicacions (Actes de Valls, Anuari 4, Noms 11, Onomàstica la Selva del Camp maquetació i correcció, i ingrés IEC) 9.468,94; Assegurança excursions 228,02; despeses bancàries 151,00. Total Sortides: 11.390,64

Saldo d'entrades i sortides 2019: -269,64

Ajut de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya. L'import sol·licitat ha estat de 4.342, sense IVA, per assolir els 4.000 demanats i ha estat gestionat per l'IEC.

Cost de les publicacions realitzades o en fase editorial: Treballs dels reculls onomàstics de Barruera i de Santa Maria de Merlès; incorporació a RACO dels BISO i de les corresponents edicions anuals de *Noms* i *l'Anuari* i de les actes de les jornades onomàstiques de Penyalgolosa. Despeses per maquetació 7.314,14, ingressos DGPL 4.000. Aportació SdO per la resta: 3.314,72.

Romanent a 31/12/2019: 14.155,97.

Actiu a partir d'ingressos i despeses pendents: 16,1148,20.

Moviment de socis

Durant el present exercici s'ha produït el següent moviment de socis. Baixes: no consten. Altes (8): Salvador Parés Garí (731); Pau Torné Dessy (732); Mar Batlle Gutierrez (733); Enric Gomà Ribes (734); Rosa Guijarro Margalef (735); Francesc Hernández Flor (736); Ramon Vilageliu Relats (737); César Aguado Lozano (738).

Actualment, el nombre de socis actius és de 274 .

Nomenament de socis d'honor

L'Assemblea General de socis, a proposta de la Junta Directiva, concedeix el títol de soci d'honor a Laura Renada Portet i Enric Garcia-Pey.

Calendari d'activitats

Maig

L'Institut d'Estudis Catalans celebrà, el 17 de maig, una sessió en memòria de Jordi J. Costa (1939-2018), soci d'honor de la Societat d'Onomàstica. A l'acte hi participaren Joandomènec Ros, president de l'IEC; Lluc Bonet, Alà Baylac-Ferrer, Joan Peytaví Deixona i Josep Moran. L'acte el va cloure M. Teresa Cabré, presidenta de la Secció Filològica

Els dies 9 i 10 de maig, a la Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació de la Universitat de València, va tenir lloc la Jornada d'Onomàstica Hispànica «Normalització i investigació», que és la XII Jornada d'Onomàstica de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i que compta amb la col·laboració de la Societat d'Onomàstica.

Els dies 30 de maig-2 de juny, va tenir lloc a Perpinyà el 46è Col·loqui de la Societat d'Onomàstica. Feia més de 30 anys que l'últim Col·loqui de la Societat d'Onomàstica va tenir lloc al nord de l'Albera, a la Catalunya del Nord (Perpinyà, 1995). La vinculació dels estudis dels noms propis amb les terres nord-catalanes és antiga i un munt de gent aquí des de fa molts segles s'interessa per la qüestió. Ja Andreu Bosch, el gran jurista perpinyanenc del segle XVII, va recollir molta onomàstica en la seua obra mestra del 1628, *Sumari, índex o epitome dels admirables títols d'honor del Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya*. Més recentment, els noms d'Alart, Guiter, Portet, Costa o Becat ressonen a l'hora de desgranar estudiosos oriünds d'àmbits de recerca diversos que s'han dedicat en part o exclusivament a la nostra ciència. I Rosselló, el Vallespir, el Conflent, la Cerdanya i el Capcir, els antics

«comtats», porta i frontera septentrional del país, s'ofereixen per a unes noves jornades d'estudi, atès que, amb més de dues dècades, la situació lingüística i els canvis econòmics i demogràfics han tingut conseqüències en l'onomàstica de la zona. Els noms de lloc o els noms de persona, però, hi continuen essent uns elements de la llengua que, més a poc a poc, evolucionen. Aquesta onomàstica resulta ser avui un dels elements més visibles de la catalanitat de l'espai entre l'Albera i les Corberes, malgrat les dificultats de supervivència de la llengua en un món cada vegada més francòfon. Els noms, aquí, desvelen realment la identitat del país i criden l'atenció de molta gent del país i de fora.

L'objectiu d'aquest col·loqui era 1) Fer conèixer i incentivar la recerca dels noms de lloc i persona en l'àmbit nord-català, que històricament ha comptat amb una gran riquesa; 2) Difondre l'estudi de l'onomàstica al més gran nombre d'interessats possible, partint de la base que els noms permeten una aproximació molt directa a la llengua catalana i que és la part més visible de la catalanitat del país; 3) Estudiar l'impacte de la diglòssia català/francès en l'onomàstica local i en particular la toponímia. Estudiar la diglòssia en onomàstica en el marc general del català; 4) Aplicar el context fronterer o transfronterer sota qualsevol aspecte a l'estudi onomàstic i 5) Prenent com a referència l'àmbit geogràfic sobre el qual es projecta el Col·loqui, afavorir les aproximacions pluridisciplinàries a l'estudi de l'onomàstica. Els temes nuclears van ser: Onomàstica al nord de Catalunya; Onomàstica i fronteres i Onomàstica i diglòssia.

Maig-juny

46è col·loqui d'onomàstica, celebrat a Perpinyà. La ponència inaugural va anar a càrrec de Joan Peytaví Deixona, que parlà sobre la denominació de la Catalunya Nord, amb el títol: "Catalunya del Nord, Catalunya Nord, Catalunya Novíssima, els Comtats, Rosselló, Roussillon, Pyrénées-Orientales, Catalogne française, Pays Catalan i etcèteres". A les jornades s'hi presentaren * comunicacions, que s'exposaren en el decurs de les diverses sessions celebrades a la Universitat de Perpinyà. Les comunicacions i ponències del col·loqui foren: Aymat Catafau, "Sur un usage original des Comtés nord-catalans médiévaux: des noms de villages comme noms de baptême masculins et féminins (XIIe-XVe siècle)"; Ventura Castellvell, "Els antropònims a la Cerdanya als fogatges de 1515"; Jesús Bernat Agut i Àngela Buj Alfara, "Lingüistes pel carrer a la Catalunya del Nord"; Miquel Sitjar Serra, "L'antropònim masculí Nuri. Història, evolució i pervivència"; Pep Vila Medinyà, "Els noms de la gent de teatre al Perpinyà modern"; Xavier Planas Batlle, Joan Tort Donada, Jordi Corominas Dulcet, Pere Navarro Gómez, "Els noms del tipus 'guill' de la Costa Vermella i de la marina empordanesa com a clau per al reconeixement d'indrets amb aixaragallaments als territoris catalans"; Antoni Jaquemot Ballarín, "Consideracions sobre els noms antics dels rius Tec i Tet"; Jean-Louis Valls, "Toponímia marinera dels pescaires cotlliurencs"; Renada Laura Portet, Abdelaziz Allati, "Substrat preindoeuropeu a la toponímia nord-catalana, en paritat sovint amb la toponímia berbera antiga"; Jean-Paul Escudero, "Apunts sobre un document singular redactat a Prats de Molló: Les 'notas de actes que se troben a case del Boix ab pergamins'"; Marcel Deloncà, "Onomàstica medieval de Vilallonga de la Salanca (Rosselló)"; Andreu Balent, "El Roc del Castelló a la Tor de Querol (Alta Cerdanya)"; Michel Sauvart, "Revisió dels substrats anteriors al substrat paleocristià"; Núria Garcia Quera, "Proposta etimològica del sufix -üll del topònim Talteüll, a partir d'una recerca toponímica dels pobles del Pallars Sobirà acabats en -ui"; Sílvia Veà Vila, "Topònims de frontera. El cas dels municipis veïns de Vinebre i la Torre de l'Espanyol (Ribera d'Ebre)"; Vicent Terol Roig, "La toponímia de la frontera: la delimitació de termes de Villena (Corona de Castella) i Biar (Regne de València) en 1494"; César López Leiva, Joan Tort Donada, "Toponímia i fronteres a La Rioja"; Alà Baylac Ferrer, Míriam Almarça Paris, "Els noms de carrers de Perpinyà i Andorra: tipologia, comparació, caracterització de

dos espais fronterers catalans”; Josep Marqués Meseguer, “L’onomàstica en l’obra literària de Jordi Pere Cerdà”; Irene Muñoz Pairet, “L’espai i els personatges a Drames rurals (1902) i Solitud (1905), de Víctor Català”; Paco Hernández Flor, “El malnom en castellà a l’Horta de València com a marcatge expressiu i diferenciador”; Pau Tomé Dessy, Joan Tort Donada, “Reflexions sobre onomàstica i diglòssia a propòsit d’una toponímia de creació recent: els noms de les vies de d’escalada”; Joan Peytaví Deixona, “De l’oficialitat a la intimitat: la pèrdua de la llengua arriba a la microtoponímia nord-catalana”; Miquel Adroher, “La toponímia diària: els noms de lloc en el diari L’Indépendant en els últimes dècades”. La ponència de cloenda, en occità, va anar a càrrec de Felip Martel, que dissertà sobre “El nom d’Occitània”.

Durant la celebració del col·loqui va tenir lloc sengles recordatoris i homenatges a Jordi Costa i Renada Laura Portet.

Com a temps d’esbarjo, també va tenir lloc una visita comentada a Òpol, frontera septentrional de Catalunya i el castell de Salvaterra, mirador excepcional sobre tot el conjunt de la plana del Rosselló, de l’estany de Salses al cap de Creus, la serra de l’Albera, el massís del Canigó, les valls del Conflent i el Fenollet i la línia fronterera de les Corberes. Els assistents també van poder gaudir d’un tast de vins nord-catalans.

Setembre

Del 20 al 21 de setembre va tenir lloc a Almassora (Castelló), a la seu de la Caixa Almassora, les III Jornades d’Estudis d’Almassora, organitzades pel CEFIRE de Castelló, centrades en la toponímia, el patrimoni i el territori. Hi van intervenir sis experts sobre el tema, tots ells membres de la SdO: Vicenç M. Rosselló, Maite Mollà, Cèsar Mateu, Jesús Bernat, Ferran Guardiola i Emili Casanova, que és l’actual President de la Societat d’Onomàstica.

Sortida onomàstica per la mar de la Frau. El dia 28 de setembre va tenir lloc una nova sortida excursionista toponomàstica, en aquesta ocasió realitzada en barca, en un recorregut que va anar del Serrallo, a Tarragona, fins Cambrils, en la línia termenal amb Mont-roig del Camp. El professor Pere Navarro de la URV, el pescador de Cambrils Joan Costa i Montserrat Vidiella, autora de l’*Onomàstica de Cambrils*, durant el recorregut van anar descrivint la costa, els noms sotaiguats i els costaners de referència o senyals dels pescadors abans de l’aparició dels GPS; també es llegiren uns textos de Ramon Gomis extrets del llibre *Viatge per la mar de la Frau*, descriptius respecte el desgavell de la urbanització del litoral. Hi participaren una quarantena de persones, que dinaren un ranxo servit a la mateixa barca.

Octubre

El dia 4 d’octubre de 2019 va tenir lloc la XXIX Jornada d’Antroponímia i Toponímia del Gabinet d’Onomàstica de la UIB, al Casal Pere Capellà (Algaida). Els camps tractats foren a) Toponímia. Aspectes geogràfics; b) Toponímia. Aspectes històrics; c) Toponímia. Aspectes normatius i d) Antroponímia. Aspectes filològics i històrics. Organització anava a càrrec del Gabinet d’Onomàstica del Servei Lingüístic amb el suport dels departaments de Filologia Catalana i Lingüística General i de Geografia de la Universitat de les Illes Balears i la col·laboració de la Direcció General de Política Lingüística de la Conselleria de Cultura, Participació i Esports del Govern de les Illes Balears, l’Ajuntament d’Algaida i la Societat d’Onomàstica.

Novembre

Cicle de conferències sobre onomàstica de la Biblioteca de Tarragona/Universitat Rovira i Virgili. Dimarts 19 de novembre va tenir lloc la primera conferència, a càrrec d'Eugeni Perea, que parlà sobre “La importància dels estudis onomàstics i de la figura de Ramon Amigó”, amb l’objectiu de donar a conèixer la importància que té per a una llengua disposar de repertoris de noms de lloc i de persona. Alhora, parlà de la feina ingent que va dur a terme Ramon Amigó, una figura tan destacada en aquest camp, que va crear escola a les nostres comarques i va comptar precisament amb el conferenciant entre els seus seguidors.

El 26 de novembre va tenir lloc el col·loqui sobre “L’interès de l’onomàstica per als estudiosos” en què hi participaren joves investigadores i figures consolidades en aquest camp: Elvira Asens i Mariona Fígols (estudiants del grau de Llengua i Literatura Catalanes a la Universitat Rovira i Virgili), que han fet el Recull toponímic de Caseres i Onomàstica del terme municipal del Masroig, respectivament, com a treball de fi de grau. Totes dues explicaran la seva experiència, que compartiran amb les persones guanyadores de les dues edicions del Premi Ramon Amigó i Anglès que s’han convocat fins ara: Sílvia Veà (1a edició), i Carme Miquel i Ramon Pere (2a edició). Així, conversaran sobre les dificultats amb què s’han trobat i com les han resolt, els aspectes que els han interessat més, etc. Moderarà el col·loqui el professor titular del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili Pere Navarro.

El dijous 28 de novembre va tenir lloc a la Universitat de Barcelona una jornada d’onomàstica organitzada per José Enrique Gargallo, Joan Fontana, Maria-Reina Bastardas, Eloi Bellés i la Secció Filològica de l’Institut d’Estudis Catalans. Hi participaren els membres de la nostra societat: Mar Batlle, Emili Casanova (President), José Enrique Gargallo, Maite Mollà, Josep Moran, Pere Navarro, Joan Peytaví (Vicepresident), Joan Anton Rabella (Vicepresident), Enric Ribes, Xavier Terrado, Joan Tort, Albert Turull i Joan Veny (Soci d’honor).

Desembre

Signatura del conveni de la SdO amb l’Ajuntament de Riudoms per a la cessió del fons bibliogràfic de l’entitat a la Biblioteca Pública Antoni Gaudí. La Societat d’Onomàstica ha signat un conveni amb l’Ajuntament de Riudoms per dipositar el seu fons documental i bibliogràfic en la Biblioteca Pública Municipal “Antoni Gaudí”, que permetrà posar-lo a disposició dels usuaris del Sistema de Lectura Pública de la Generalitat de Catalunya (SLPC), ja sigui de manera presencial a la mateixa biblioteca com a través del servei de préstec interbibliotecari a qualsevol biblioteca de Catalunya que formi part del SLPC. A l’acte de la signatura del conveni entre Sergi Pedret Llauredor, batlle de Riudoms, i Emili Casanova, president de la SdO, s’hi van desplaçar els membres de la Junta, que van poder comprovar de primera mà els aspectes tècnics de conservació del fons. Posteriorment, Eugeni Perea, secretari de la SdO i artífex de la gestió, ens va oferir un passeig toponomàstic pel nucli antic de Riudoms, des del raval de Sant Francesc fins a la plaça de l’Església, on es va visitar la Cisterna Vella, espai que féu la funció de refugi durant la Guerra Civil.

Presentacions

El dissabte dia 20 d’abril fou presentat, al Castell del Paborde de la Selva del Camp, el llibre *Onomàstica de la Selva del Camp*, de Glòria Murgadas, Montserrat Soronellas i Marta Cañellas. L’acte fou presentat per l’alcalde Jordi Vinyals Nogués i Eugeni Perea Simón, secretari general de la SdO. Aquest títol és el segon número de la col·lecció *L’Estralla* i ha comptat amb la col·laboració de l’Ajuntament de la Selva.

Presentació del llibre *Univers Manent. Homenatge a la figura i obra d'Albert Manent i Segimon*, a càrrec de Fina Anglès i Eugeni Perea, coordinadors de l'obra, a la Selva del Camp (22 de febrer) i a Premià de Mar (5 de maig).

Publicacions

L'Oficina d'Onomàstica de l'Institut d'Estudis Catalans publicà l'*Onomàstica de l'antic terme de la Mussara*, de Ramon Amigó Anglès, que va ser vicepresident de la nostra societat durant molts d'anys. La presentació va anar a càrrec de Pere Navarro, professor de la URV i membre de la Societat d'Onomàstica. *Onomàstica de l'antic terme de la Mussara* apareix pòstumament, vuit anys després de la mort de Ramon Amigó, i correspon a la versió que ell mateix va acabar d'enllestir l'any 2010. Com explica l'autor a la introducció, aquest darrer treball seu presenta molt pocs canvis respecte de la primera edició d'aquesta monografia onomàstica dedicada a la Mussara –publicada el 1963 amb el títol *Els topònims del terme municipal i del poble de la Mussara*–, uns canvis que se centren fonamentalment en una nova ordenació del corpus onomàstic, ara alfabètica, mentre que la primera havia estat organitzada temàticament, a més de la incorporació d'algunes precisions en la informació que ja hi constava. Com indica Joan Anton Rabella en el prefaci: “El treball present és una mostra més del seu mestratge, plenament vigent, i al mateix temps també és un merescut homenatge a la persona, entranable i rigorosa, i a la seva magnífica tasca, però també als seus paisatges, que retrobem aquí amb l'especial estima que sentia per la Mussara, a la qual va tornar una vegada i una altra, tant en els seus treballs com personalment”.

Noms. La revista *Noms* és el canal de comunicació dels socis i sòcies de la Societat d'Onomàstica, pel qual circulen materials onomàstics del seu interès. Per aconseguir que la revista sigui una eina d'informació, difusió i participació bona i útil ens calen col·laboradors. Els socis són els creadors i els receptors dels continguts, amplis i diversos, que inclouen la teoria, la metodologia o el treball de camp en onomàstica o que provenen del resultat dels seus estudis, de les seves investigacions o dels seus coneixements. Són materials que, en forma d'article, posen a disposició dels lectors. Igualment, cal que hi hagi socis que redactin ressenyes, crítiques o notes de les publicacions onomàstiques (llibres o articles); socis que proporcionin les novetats bibliogràfiques, escrits o informacions (notícies, polèmiques o textos apareguts en la premsa) sobre activitats onomàstiques (congressos, jornades, cursos, conferències, presentacions de llibres, debats o exposicions), tesis, treballs acadèmics, treballs de recerca de batxillerat, documents d'arxiu o imatges amb valor onomàstic. Durant l'actual exercici han estat publicats els números 11 i 12 (2019).

Anuari de la Societat d'Onomàstica. Revista acadèmica en suport digital dedicada a l'estudi dels noms, en el sentit més ampli de l'expressió, i s'adreça a tots els interessats i estudiosos de l'onomàstica. La premissa de partida és que el *nom* és, en si mateix, un concepte interdisciplinari i que, potencialment, el seu ús és obert i pot arribar a ser objecte d'estudi des de qualsevol branca de la ciència si hi ha una voluntat expressa de posar-la en relació amb la perspectiva de l'onomàstica. Conscients de l'abast potencialment multi temàtic i totalitzador de l'onomàstica, pensem que és coherent que la revista tingui, també, la màxima obertura de mires possible des del punt de vista lingüístic. Per tant, tot i partir del català com a *llengua base* de la publicació, admet també originals escrits en qualsevol llengua romànica, a més de l'anglès i l'alemany. Ja el primer número, amb dos articles en català, un en castellà, un en anglès i un altre en francès, exemplifica bé la voluntat de posar en circulació una publicació que busca, en el fons, demostrar que es pot assolir un cert punt d'equilibri entre llengües, entre territoris i entre perspectives temàtiques. Aquest és el nostre punt de partida, i aquest

és el nostre propòsit de cara al futur. Durant l'actual exercici ha estat publicat el número 5 (2019).

L'Estralla. Des de l'any 2018, les monografies de la Societat d'Onomàstica es publiquen en la col·lecció L'Estralla. Aquesta col·lecció pròpia és un projecte llargament anhelat a través del qual la Societat vol seguir executant un dels seus objectius estatutaris: l'edició d'obres monogràfiques dedicades a l'estudi onomàstic. Aquesta línia d'acció vol contribuir a eixamplar la migrada oferta que fins al moment present es detecta en matèria onomàstica en el mercat editorial, tot mantenint la ferma convicció de la rellevància cultural que suposa la difusió, en el sentit més ampli i més profund possible, dels treballs, els estudis i les recerques relacionades amb l'univers dels noms propis. Durant l'actual exercici han estat publicats el número 1, *Noms de lloc i de persona del Camp de Tarragona i altres estudis d'onomàstica*, a cura d'Òscar Bagur, Pere Navarro & Joan Tort (2018), 398 p., i el número 2, *Onomàstica de la Selva del Camp*, de Glòria Murgadas, Montserrat Soronellas i Marta Cañellas.

Lingüistes pel carrer. El soci Jesús Bernat i Àngela Buj han elaborat un estudi i una proposta didàctica sobre el projecte Lingüistes pel carrer, que ja comptava amb una exposició, disponible, tant l'un com l'altra, en el nostre web: Lingüistes pel carrer. Aquest és el resultat de tres anys de treball, que ha arribat a detectar 686 vies públiques dedicades als nostres lingüistes, 478 poblacions des de Perpinyà a Guardamar i des del Pinós o Soses (Fraga, com Salses, no en té cap) fins a l'Alguer, amb milers de quilòmetres recorreguts i una seixantena de col·laboracions. En les 124 pàgines de l'obra, s'hi troba un apartat dedicat a la producció històrica de diccionaris i gramàtiques i, també, un altre on es parla del treball de camp i dels continguts de l'exposició "Lingüistes pel carrer". Un extens bloc de propostes didàctiques dedicades especialment al món de l'ensenyament i alguns jocs es tanquen amb el mapa que guarda, a través de l'enllaç <https://goo.gl/HGm4mc>, fotografies de carrers, carrerons, travessies, passeigs, rambles, places, avingudes, atzucacs... que han estat batejats amb els noms dels nostres lingüistes més destacats.

Barcelona, gener de 2020.